

Berigtigelser

til

de af Hr. Elieser Gad, Sogneprest til
Næ-Menighed paa Bornholm, udgivne Bla-
de, under Titel: "Den nærværende Tilstand
af Undervisnings-Anstalterne paa
Bornholm, med Forslag til deres
muelige Forbedring,"

ved

Peter Thomesen Balle,
Sogneprest til Nakær-Menighed paa Bornholm.

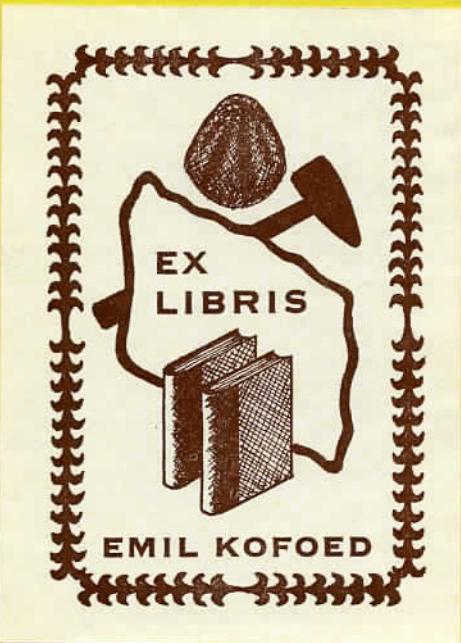
Amicus Plato; amicus Socrates; sed magis amica
veritas.

Kjøbenhavn, 1803.

Trykt hos Johan Rudolph Thiele.

Nº 96

Gjæst

08.379

Sandhed, vore Dages saa prægtige Mundheld,
bor i enhver offentlig Forsatters Øjne være saa
hellig, at intet hydes det læsende Publikum, som,
i en Hast henlastet paa Papiret, ved nærmere at
holdes mod Lyset, maatte befindes anderledes.
Have vi blandt de ødle Anlæg, Naturens Herre
nedplantede i vor Land, tillige faget en rask Tankes-
gang; da have vi saameget mere at vaage over,
at ikke Pennen nogensinde løber vild med vort
Overlæg og Hjerte; at vi ikke, ved at betragte
Tingene fra et skjært Synspunkt, selv med det
bedste Hjerte og de ødlestes Hensigter, maaske skade
eller forurette dem, vi ønskede at gavne. Ved
at gjennemlæse min ærede Vens, Hr. Pastor
E. Gads Skilderie over Undervisnings-Anstal-
ternes nærværende Tilstand paa Bornholm, med
Forslag til deres muelige Forbedring, trykt i inde-

værende Aar, medte mig blandt det Sande og vel
Udtaakte ogsaa mange Steder, jeg tilstaer det
aabenhjertigen, som jeg rigtig ønskede, min Ven
ikke havde skrevet. Bogen er i Manges Hæn-
der, og dette synes Forfatteren selv (Side 6) at
have enset; de fleste have læst den med Mishag,
og dette gør mig ondt; men, da jeg troer at
kjende saavel min Vens Hjerte og Hensigter, som
hans haarde Maade at udtrykke sig paa, naar
han troer, at tale Menneskehedens Sag; saa vil
 jeg sege, ved at nævne nogle Steder i Bogen,
nærmere at udvikle Forfatterens Mening og
Sandheden.

Forfatterens Bladet ere, som han selv siger,
helligede den højsorordnede Kommission for de
danske Landsbyeskolers Forbedring, men som, hvis
den ligefrem bygger Skolevesenets Forbedring
paa vort Lands 15 Kirkers Skolekasser, der (ester
Side 43) for hver Kirke skulle belebe til 800
Rigsdaler; vil finde samme for rundt angivne,
om ikke med en betydelig Underbalance. Lyse-
pengene, som aarligen svares af Alakirke, 2 Oldr.
48 Skil., ere Skolelæreren i Alakirkebye tillagte,
som

som et Bidrag til hans usle Len. Hvad de
10,000 Rigsdaler angaaer, som en Skibskapi-
taine Holm (ifelge Anmerkningen Side 55)
fordum har villet sejne til en Skole for Allinge
og Sandvig, men disse Byers døverende Vor-
gere ikke vilde imodtagez da paastaae de, som
herom baade ville og kunne vide bedre, at den til-
budne Sum kuns var 600 Oldr.

Bed at løse (S. 15) "om den uverdige Karl
af Skoleholder i Ronne, der paa sin Geburtsdag
lod sig give en Pægels Brændebuin; og videre
(S. 18 og 19) om de i den store Verden omtun-
lede Personer, der med Tab af Formue, Heltred
og Moralitet, komme tilbage til Fedelandet, og
ved her at fortælle om deres Nejser, Hendesser og
Bedrivter, ved at spille Trefort med Almuen og
male med Kridt paa Bordet for dem, blive den
beundrede Husets, Sognets, Herredets, ja un-
dertiden det halve Lands vidte og bredt omtalte og
estersegte Skolemesterz; fandt jeg rigtig nok, at
Forfatteren kan male, kan tegne Idealer, Ellyg-
ger uden Lys; men det smærtede mig, som offent-
lig Larer, som Mand, der efter Ged og Pligt

har

har Haand med i Underviisningen paa Bornholm, at see Skolevæsenet iblande os fremstillet for Publikum under en saa forhadt og usel Skikkelse; ret ligesom alle de øvrige Voegtere sov, medens den ene nidsjere stod paa Zions Mure og raabde. Jeg taler især kuns om Aakjær-Menighed, hvis Præst jeg har den Lykke at vere. Her min Embedstid her paa Stedet var Hr. Peder Nass-mussen Hjorth (nu Sognedegn til vester Marie-Menighed) Lærer ved Skolen her i Aakjærby, og man taler endnu om den Mængde Børn, han altid havde i Skolen, som en Falge af, at han, som duelig Skolelærer, underviisde dem med megen Forstand og Flid. Den Skoleholder, om hvilken Forfatteren (S. 15) taler, som nedlagde sit Embede og igjen tog til Muursteen, har jeg intet at sige om, uden allene dette, at han, som flere, var sat paa den urette Hylde; men den nuværende Skoleholder, Hr. Lars Peter Mahler, som, fuldkommen efter Forfæneste, er elsket og agter haade af Forældre og Børn, underviser den meeste Tid af Året en taltig Ungdom, og af hvilken en anseelig Deel i afgigte Åar

af

af H. H. Bisshopen blev udmarket til Besøning, og Skolelærer selv med det roesværdigste Vidnesbyrd opmuntret. Degnen til Aakjær-Menighed, Hr. Studiosus Wilhelm Marchmann, læser den hele Winter igjennem i Sognet med megen Røjagtighed og Flid; han rækker redelig Præsten Samsunds-Haand til Oplysnings Fremme.

Med Sandhed kan og her jeg sige, at vi her i Aakjærsgogn, hvis Folkemængde, foruden Øyen, beløber sig til 1402 Sjæle, hørende aldeles intet til nogen saadan "forulykkel Person, der med tilsat Formue, Helbred og Moralitet, gaaer omkring og spiller Trefort med Bønderne og maler med Kridt for dem." Jeg nævner, som omgaaende Skoleholdere, med megen fortjent Agtelse, en Sam sing, en Jensen i Nyebye, fordum en Glaser i Aakjærby, og flere, som holde den dem betroede Ungdom baade til Werhdighed for det hejeste Bæsen og til gode Sæder; og andresledes ville vi her i Sognet ikke have dem, andresledes taale vi dem ikke. Det være mig tilladt, som den, der paa syvende Åar, som residerende Kapellan i Stege, læsde ugentlig værelviis i Sognets

nets tre Skoler, hele Vinteren igjennem, og samme steds havde megen Ungdom at undervise til Konfirmation, for Sandhedens Domstoe l at tilstaae: at Ungdommen paa Bornholm, efter det sterste Antal at regne, er ligesaa vel oplyst, stavet og læser ligesaa tydelig og reent, som nogetsteds, hvor Skoler haves, og vor jeg i denne Henseende frit appellere til H. H. vor elskede Bisshop Valles egen Overbevisning, en Mand, der ikke saa let føres bag Lyset i Henseende til hvad Ungdommen veed og ikke veed.

En sindig Sandhedssorster, Presten Hr. Galschiødt, taler i sin Afshandling om Skolevæsenets Forbedring paa Landet (som findes i Iris, Martsheftet for indeværende Åar, S. 254) meget rigtigen saaledes: "Naar hver Gaardmand blev hoveriefri og Ejendomsmand, og hver Huusmand ligeledes, sami til Jord til sit Huus; naar hver Moder, som paa Bornholm, hvor ingen Skoler ere, og hvor det, i det mindste i adskillige Sogne, gaaer bedre til, end i Sjælland med alle vores Anstalter, lærde sine Barn at stave og læse om Astenen ved Spinderokken saa godt, at

Skole-

Skolemesteren ej kunde gjøre det bedre, førend de kom til Presten til Konfirmations-Læsning; og naar Fædrene da paa deres Side kunde gjøre det ligesaa godt med at lære deres Barn at skrive, regne &c., mon da ikke Skolererere igjen kunde blive overslædige, og Degne (studeerte) nødvendige, til at modne og udbrede passende Kundskaber, og Presten kunde da til Konfirmationen især behøve at fuldføre og fuldkommengjøre det saa heldig begyndte Værk. Grunden til alt dette synes kuns at være: Frihed, Welstand, og almindelig Kundskab hos Forældrene."

I hvor uoverensstemmende end nhs Ansætte er med Forfatterens Bereetting om Ungdommens Oplysning paa Bornholm, bærer det dog Sandhedens ægte og umiskjendelige Præg: og vilde man gjøre de fleste Forældre iblandt os stor Uret, om man sagde at indbilde Verden, at de vare ligegyldige med deres Børns Ansættelse til Gudsfrigt og gode Sæder. Her paa Bornholm hersker en virkelig hhelden Agtelse for Religion og Gudstjeneste. Kirkerne ere overalt om Sen- og Helligdagene opfyldte med Tilstørere; de

fleste

flæste forstaae, meget sundt at bedemme baade en Prædiken og Katedrisationen, og man er her i Als mindelighed meget tilbjselig, til at omgaes Læsterne paa det bedste. J. Henseende til de udvortes Sæder, da er det her paa Landet et heel usædvanligt Syn, at see en drukken Mand, og har jeg i Gjæstebuder, som her i dette store Aakærssogn ikke ere sjeldne, endnu aldrig paa 14de Aar seet nogen beskjeket, eller hørt noget usommeligt Ord, noget Klammerie ved slige Lejligheder.

Jeg kjeuder meget noje Almuen paa mange Steder i de danske Provinser; men med Sandhed kan og bør jeg, uden at kaste Skygge paa andre, sige: intetsteds sandt jeg den saa fri for Overtro, som her paa Landet. Man begynder i Almindelighed at samme sig derved, og hvad der endnu af samme, som indgroet Fordom, ligger skjult hos de Eldre, vil sikkertigen, om ikke hos dem, saa hos de oppoxende Slægter, omsider ganske udryddes. Og hvor mytige ere ikke i den Henseende Katedrisationerne, ved hvilke den Præst, der har sin Menigheds Tillid og Agtelse,

kan,

kan, ved at tale til og med de Unge, tillige tale de Eldres baade Forstand og Hjerte?

Forfatteren synger (S. 32) for, "at naar Ungdomslæreren i Skolen vilde nedrive Overtro og quæle Fordomme hos Børnene, vilde de uoplyste Forældre, i Børnenes Overværelse, forklætre, udskælde, ja saagar forbande den Lærer, der af dem alle paa det ømmeste burde elskes, og Børnene indaande Mistro og Had til ham, istedest for Tillid og Kjærlighed." Men, lad kuns Skolemesteren, med Kundskab om Mennesket, tale til Menneskets Forstand, den er sikkertlig ikke noget usprungbar Grund, naar den dykes, som den bør, med Indsigt og overbevisende Sagmodighed. Og er der en himmelvivid Forfjel imellem, om Skolemesteren nedbryder Overtroen og Fordommene ved at op løse og tydeliggjøre Naturens skjulte Virkninger for dem, han vil overbevise; eller om han, for i en Hast at opklare dem, usorsigtigen river dem det af Hænderne, det endnu er og maa være dem allerhelligst.

Naar

Maar Forfatteren (S. 37) nævner "den
skrækkelige Essagtighed, hvormed Ungdommen,
allerede i tidligste Alder, under Vogtningen saa
oste besmittes, og hvorom Forfatterens egen Op-
mørksomhed sorgeligen skal have overtydet ham
selv; " saa trækker selv den sagmodigste Born-
holmer harmende Rynker i Panden, naar han,
kjendt uden Aarsag til at blues, tænker tilbage
paa sin egen første Ungdoms skyldsri Vogtning.
Det skjærer enhver retsindig Fader og Moder i
Sjelen, under en saa affkelyl og al Blusfærdighed
qvælende Skikkelse at see en Forrening fremstil-
let, hvorsa de dog ikke see sig ifstand, til at fri-
rage deres Barn; men snart opklares igjen det
mørke Aasyn, og Menneskevennen, den for Med-
bredres Vel omhyggelige Borger, bliver igjen
glad, naar han blandt den bornholmske Ungdom
veed at nævne saamangen ødel og uskyldig Pige,
saamangen brav og skyldsri Yngling, som dog alle
i deres første Ungdom have været sysselsatte med
Vogtning. Jeg kjender, fra Barndommen af,
Almuens Julelege paa andre Steder; men, i
Sammenligning med disse, hvor sommelige og saare

an-

anständige ere da ikke Bornholmernes saakaldte
Julegælder, og som endog i de sidste Aaringer me-
get have aftaget? Til disse, var det Brug, at
inbynde Slægt og nærmeste Nabover, paa mange
Steder ogsaa Presten og Degenen; og imedens
her de Eldre, efter Maaltidet, morede sig ind-
byrdes enten med at snakke, eller med en uskyldig
Styrvolt, fornejede Ungdommen sig med Dands,
som selv den strængeste Moralist, uden at faae
Auledning til Dadel, kunde have seet paa.

Maar Forfatteren (S. 45) siger: "Har da
Vellevnet og Pragt tiltaget saameget; har man
Raad, til at forskaffe sig Kasse og Biun, som
man næsten finder i enhver Bondegård; " da er
jeg forsikret om, at Forfatteren selv, Sandheden
til Ere, er misfornøj med den Pen, der indførde
saadant i hans Blade. Her paa Bornholm ere
1000 Bondegårde. Maar man af disse i det
allerhøjestе undtager 400, som godt ernære deres
Ejere, ere de øvrige 600 forsterstedelen Lynggaard-
de, med skarp og mager Jord, hvis Ejere, som
man her med Sandhed siger, maae være grove
Slæbere, hvis de ikke, som dog, desværre! alt-

for

for øste er Tilsfældet, skulle blive reent forarmede. Hvad Kasse angaaer, da har den vistnok, som en tærende Gift baade for Pungen og Sundheden, altsor meget indsneget sig saavel her paa Landet, som over den hele bekjendte Jord. Dog drifkes den virkelig ikke i alle Gaarde, ikke engang i de fleste, og, om nu endog saa var: vilde vi dog aldrig dadle Bonden, aldrig regne ham det saa stort til Onde, om han, Menneske ligesom vi, fandt Smag i samme Drif, som vi. Men nu: "Viin næsten i enhver Bondegård;“ dette er en reen Tryksejl, om ikke en Afskriversynd, at den er kommen i Kommate med Kasse. Jeg hænder Bonder, som hjemme aldrig smage enten Kasse eller Viin, og dog have kjøbt en Vægel Viin, til at tractere deres Præst med, naar han i een eller anden Forretning kom i deres Huse. Dette om Kasse og Viin har jeg kuns berort, ikke af Modsigelsessygez; men fordi jeg syngetede, det skulle ligge som en Anstsdssteen i Vejen for de gode Bornholmere, og blive dem til Last paa en Tid, da nye Skatter ere ivente.

Sand-

Sandhed er det, som Forsatteren (S. 7) anmelder, at Bornholms Indbyggere have "Herkeligheder, Friheder og Lettelser, som ingen anden dansk Provins kan rose sig af.“ De Ædle iblande os, og deres Tal er sandelig ikke ringe, sionne og derpaa med Lak baade til Forsynet og Danmarks blide Regjering. Men da og Mæringsvejene her paa Landet ere saare saa, ere meget indskrænkedz; da her i nogle Familier er Welstand, men Rigdom i ingenz; da vi have mange Fattige, at ernære, som vi til ingen Tid kunne sende over Balterne til vore Nabover; saa vilde det og være meget at twile om, at Indbyggerne her kunde taale at bære mange slige til enhver sig strækende Paalæg, som de, hvortil Forsatteren i sin Plan figter; og hvad Welstand her i Almindelighed findes blandt Mængden, derom kunne de aarlige Udpantningslister allerbedst bære Bidne.

Naar Forsatteren fremdeles, (S. 20) i Skildringen af Almuen's almindelige Tanke- og Handlemaade, hører sig selv at sige: "at Følelse af og Agtelse for Sandhed, Øiden, Pligt og Dyd, denne den eneste sande og nyttige Oplysning,

ning, den have vi i Almindelighed ikke;“ mon da dette ikke være for haardt? og nu nævne Forfatterens eget Hjerte hem den Mængde fortreffelige, gode, retsfærdige, dydige og veltænkende Mennesker, han her paa Landet kjender, og det vil da sikkertigen smærte ham, at han glemde disse det Øjeblik, da han maaske bissingen harmedes over nogle, der var mindre gode. Menneskene ere, som overalt paa Guds hele Jord, saa og her paa Bornholm, sig selv fuldkommen liges den Gode og den Ønde, den Dybige og den Læstefulde, den Rosige og den Selvraadige vandrer tilhøbe inellem hinanden paa alle Steder. Neje have vi derfor at vogte os, at vi ikke, i det vi bissingen ivre mod Easterne, tillige blande for megen Skygge i vores Malerier. Jeg vil her blot nævne nogle af Forfatterens Udtlyk, for deraf at faae Anledning, til at udkaste et lille Træk til Bornholmernes Hovedkarakter. Naar Forfatteren (S. 20) siger: ”en vis Selvsæelse, en vis Selvtillid finder man næsten hos hver Mand;“ da legge man her Mærke til: at den bornholmske Almue, der i Almindelighed betragter sig selv, som en egen Nation,

i Sel-

i Selskaber og Samtaler indbyrdes nævner en Fortidens Jens Kofod og Poul Anker med samme Erefrygt, som Schweizerne deres Wilhelm Tell; og at de, naar de prise den Lykke, nu at ligge under Dannerkongens velforte Scoper, sige til hinanden, med en meget undsyndelig Selvsæelse: ”Hertil have vi selv friet os.“ At dette og saaledes forholder sig, derom vidner alleredst højstalig Kong Frederik den Tredies Brev, det han tilskrev Bornholmerne, saaledes omtrent lydende: ”At da de ikke allene ved deres egen Magt og Styrke have friet og frelst deres Land, men endog strax derefter, ved deres Fuldmægtige, bemældte Land Bornholm med alle deis Rettigheder og Indkomster Os og Vore Arvinger overdraget og forarret have, til egen fri Arv og Ejendom, som bemældte deres Gavebrev, dateret den 29de December 1658, indeholder; saa love Vi og Vore Arvinger, dem ikke allene besynderligent at antage og bestjærme, men og dem til Vore Fiender, de Svenske, aldrig at overgive, som tilsorn er skeet.“ At nu disse Mennesker, disse ødel Friheds hjælle Sonner, som aldrig kjendte

B

til

til Hoveries eller Stavibaands luende Lænker, og som paa dette aabne Land i Almindelighed drage den sundeste Lust, ligesom Nordmanden eller Alpeboeren: at nu de, siger jeg, besidde en vis Nationalstolthed, dertil er Grunden ene at ssge i den menskelige Natur selv; og denne Bornholmerues Selvfoelse blev ikke sjeldent hos de Weltenkende en Drivsleder til meget Godt. At man, som Forsatteren (S. 20) melder: "nesten hos hver Mand finder Selvtillid;" derpaa saae man, i Maaret 1801, den hele Sommer igjennem, da Landet af en talrig engelsk Flaade var omringet, et beundringsværdigt Bewiis. — Sely de iblandt os, som før den Eid og altid sidenførst vare sindige, stille og bedskedne, lunde ved den blotte Tanke om Angrebet paa Kongestaden, den 2den April, blive saa forbittrede, at de ønskede, kuns jo før jo hellere paa Voldsmændene, som Nordboerne iblandt os dagligen saae for Djne, at kunne høvne hjække Bredres skændige Nederlag. — Rolig Selvtillid er den svede Krigers Styke, den er Grænsen for Fejhed, men Sistten for det sande Hætemod, og, hvis det lykkes vor nuværende vik-

somme

somme Kommandant, Oberstlieutenant von Funch, at bringe sine Landsmænd til det, han ønsker, til det, de som eget Forsvar haade kunne og bør være, nemlig svede og erfarte Landeværnsmænd; da skulle sildige Slegtes nævne ham blandt ædle Mand, og Bornholmeren sender da, som hjæl og øvet dansk Mand, til Skyggernes sorte Rige enhver Fiende, der hover at angribe ham i dette ved Naturens kraftfulde Haand paa de fleste Kanter saa velbesættede Land.

Forsatteren nævner fremdeles (S. 19 og 20) "en vis, næst ved mundlig Fortælling overleveret Kundskab om en Lov og Vedtegt, om Ejendom, Frihed og Rettighed." Her er det rigtig nok Sandhed, at nogle blandt Almuen ved een og anden Lejlighed høre den Formeening, som ved mundlig Fortælling er dem indprentet, at noget skal være til under Navn af Bornholms Privilegier. Men Mængden begynder nu esterhaanden ved egen Forstand at indsee, at deres Forfædre aldrig vare eller kunde være andre Forrettigheder tilstaaede, end dem, vor milde Regierung stedse har for Djne, nemlig, fremfor mange andre Medunder-

sættere, den meest muelige Skaansel: da saaledes den sidste forventende Skat allernaadigst blev nedsat til det Halve for Bornholm.

Forsatteren lover sig (S. 41) som Frukt af en bedre Oplysning, at den gaengse listige og mistroiske Trædshed skulle blive ødel Klogskab.^u Ved denne Artikel, som og ved den (S. 42): at Trædshed og Partieshyge skulle forjages,^u har jeg mere at tænke, end at skrive. Allene dette veed man, at det menneskelige Hjerte er tilbøjeligt til Velvillie, Veneskab og Foetrolighed. Hvor det troer, at finde sig Stusset, der træder Mistro istedet, som en Frukt af Klogskab. — Naar Forsatteren sammesteds nævner "vild Selvraadighed og kaad Opsetsighed;^u var det rigtig nok at enske, at samme aldrig, til Sorrig for andre roslige og gode Mennesker, nogensteds mere maatte høres paa Jorden, end her. Bornholmeren kender heel vel og nsje, hvor faderlig Kongen og Regjeringen er sindet imod ham. Han veed, at naar uretsviis Omgang bydes ham, er det ikke hans gode Konges Villie: og derfor bliver han uvillig, men kan dog tie, om endog en Bejesvend, en Ikkeembeds-

bedsmand, skulde finde for godt, at tage ham i Bryret og udskjælde ham. Bornholmeren ører, som tro og redelig dansk Mand, sin Konge som Landets Enevoldsherre; han elsker ham som Farer, og derfor tager han med Tillid (maafkee for osie) sin Tilstugt til sin Konge i Skrivelser, saasnart han troer, nogen, hant til Skade, torde vove at tænke: "Langt fra Jupiter, langt fra Phustraglen."

Selv i Henseende til selskabelige Øyder, hvor i Verden findes da, efter lige Follemængde og Formue: Gjæstfrihed og Godgjørenhed i større Grad, end her paa Landet? Som en Fiende af at jage efter Anekdoter, være det mig imidlertid tilladt, her at ansære, som Beviis paa, hvorledes en bornholmsk Bonde kan tænke og handle: at en Mand paa Leensgaarden i Øster-Larsker-sogn nyligen paatog sig, at indkræve Auctionspengene efter den forkortsiden der afdede Præst. Da Manden af Skifteretten og Bærgen blev spurgt, efter at første Auction allerede var afholden, hvormange Procento han begjærede for Inkassationen? svarede han, som ødel Bornholmer: "Jeg vil intet have; jeg tænker at slippe Skadeslossers fra, og denne bliver den sidste Lejlighed for mig, til at vise mig som Ven af vor afdede Præst."^u Dette være nok til Besvarelse paa min Wens Blad. Jeg vejede saa nøje, som i Modsigelse var

var mig mueligt, Venstreabspligt mod Sandhed. Min Hensigt var allene at opklare, hvad i Forsatterens Blaade kunde synes enten urigtigt eller mindre tydelig fremstaaet. Var jeg saa heldig, at opnaae dette mit Øjemed; da er Sandheden reddet; og den er Forsatteren upaarvivleslig redelig nok til at hylde, om den end kunde synes at komme i Strid med eet eller andet Udtynk i hans Bog. — Forsatteren saavelsom jeg, vi have begge til en af Jordens vigtigste Tidspunkter faaet det store Kald, at vorde vore Bredres Opklarer ved Sandhedens overtalende Rest; men, til at opnaae dette store Øjemed, behøve vi Menigmands Kjerlighed og Tillid, og den skenke de os begge. — Vi række da hinanden broderlig med Held Samfundshaand, til, med Oposfrelse af Tid og Kræfter, at gavne, oplyse, forbedre og til en glad Evighed at vejlede vore (som Forsatteren selv i sin Forerindring siger) "fra saamange Sider elskværdige Bornholmere."

Hos Bogtrykker Joh. Rud Thiele i store Hellige gejststraede No. 150 og 51 faaes, blandt andre Forlagskrivier, følgende:

Balles, N. E., Dr. og Bisop, Luthers liden Katteklismus, paa ny udgiven og med Anmerkninger forsynet, til Besledning for Skolelærere i Danmark og Norge ved deres Undervisning; 2det Oplag, 16 s. — (Tages 16 Exempl., overlades de a 22 s.)

Sammeligheder af Egtesstanden, eller Konsten at fore et lykkeligt og langt Egteskab. En Gjensstand, som, især i vore Tider, da ulykkelige Egteskaber ere saa hyppige, alvorlig har overvejes; overs. ved T. R. Thiele, 1801. 14 s.

Historier, sande og underholdende for Borger- og Bondestanden, til behagelig Morskab og Forkortning af de lange Vinterastener; ved T. R. Thiele; 24 Ark stor, 1802. 48 s.

Jonges, N., fuldstændige Beskrivelse over den hele kendte Jord, i 7 Dele, tilsammen 665 Ark, med 29 illumin. Landkort. — Komplette Exemplarer faaes endnu for 6 Rdtr. — (Uagret vel hist og her Inddelingen i dette Værk afviger lidet fra den nærværende, beholdet det dog uinegtelig, som det eneste af sit Slags i Modersmaalet, stor Værd paa Grund af Stædernes omstændelige historiske Beskrivelse, der altid bliver gjeldende og videwædig. — Enkelte Dele, som sikkertlig endnu mange, til Komplettering, behøve, faaes og for mindre end to Trediedele af den først fastsatte Pris.)

— Kongeriget Danmarks omstændelige Beskrivelse, hvori alt Markværdigt saavel af Naturen som ved Konsten paa ethvert Sted findes anmærket; m. K. i Rdtr. 48 s.

— Kongeriget Norges, samt Færernes, Islands og Grønlands rigtige og fuldstændige Beskrivelse; m. K. i Rdtr.

Levnetsbeskrivelser, alle danske Kongers, fra Dan til Christian den 7de, med deres Portrætter. 10 f.

— alle franske Kongers, og hvortil endnu er sat den berømte Bonapartes Levnetshistorie. 8 f.

Læsebog, moralisk-historisk for Yngre og Ældre, paa Landet og i Staderne, stor 20 Ark, indeholdende 120 sande og for det lærvillige Hjerte saare nytte Historier; ved T. R. Thiele, 1801. 40 f.

Münster, B., Dr. Forklaring over Jesu hele Værdom og Levnet, efter de fire Evangelisters Beretning, foredraget i offentlige Taler, som især anbefales unge Prædikantere, der heraf kunne lære, hvortredes man, uden at gøre Bold paa Skriften og sund Menneskesorstand, af Jesu Levnet og Taler kan uddrage praktiske Regler til Esterlevelse for Christne. Samme ere tillige et herligt Hjelpe-middel til at kunne betragte Jesu Levnet og Værdom i deres rette Sammenhæng; da det ene af disse Stykker altid oplyser det andet, og begge foreenede og rigtigen foredragne, nødvendigen maae gøre det kraftigste Indtryk paa enhver, der ikke forsærligen tilslukker sit Hjerte for Sandheden. Vi have i Modersmalet ingen anden saadan sammenhængende Forklaring over Jesu hele Værdom og Levnet; 5 Dele, hæftede, 3 Adler. 32 f.

Enkelte Dele, om nogle skulle mangle dem, faaes ligeledes, a 64 f.

Samtlige Nationers Religionsbøgers eller Biblers Oprindelse; en Læsebog for den sande Oplysnings Venner. — Heri afhandles med tydelig Udsigtshed: om alle Abenbaringers mulighed og Egt-hed; om en viis og nutrig Brug af enhver Kirkes Religionsbøger, deres Værd og Nutte for Mæn-den; tillige lører man og heraf at fiende de forskellige Religionisteres Levnet og Skjebne, samle alle Nationers første og oprindelige Meninger om en Gud; stor $12\frac{1}{2}$ Ark. 32 f.

(Alt kan og faaes indbundet, til billigste Pris.)

08.37

LOKALSAMLING
BORNHOLMS
CENTRALBIBLIOTEK
RØRNE